

Natalija Ewgeniewna Ananiewa

Moskiewski Uniwersytet Państwowy im. M.V. Łomonosowa
Moskwa
ananeva.46@mail.ru

Germanizmy leksykalne w dwóch polskich gwarach wyspowych na Syberii

Abstrakt: W gwarach polskich wyodrębnia się dwie podstawowe warstwy germanizmów leksykalnych: o charakterze ogólnopolskim, czyli właściwe większości gwar polskich i językowi literackiemu (*musieć*, *szyber*, *placek* i in.), i lokalne (charakterystyczne dla poszczególnych odmian polszczyzny gwarowej). Tu omawiane są germanizmy występujące w dwu wyspowych gwarach polskich na Syberii: w gwarze wsi Wierszyna pod Irkuckiem oraz Aleksandrowka i Znamienka pod Abakanem. Do germanizmów lokalnych w gwarze Wierszyny należą wyrazy *bużk* 'nieślubne dziecko' i *fest* 'mocno, szybko, bardzo'. Liczba germanizmów lokalnych w gwarze Aleksandrowki-Znamienki jest większa. Należą one do różnych części mowy (rzeczowniki *gruska* 'babcia', *gruzek* 'dziadek', *szurek* 'chłopiec', *rebiska* 'tarka', *rybaki* 'naleśniki z tartych ziemniaków i in.'; czasowniki: *rebować* 'trzeć'; wyrazy predykatywne: *brak* 'trzeba'; partykuła twierdząca *jo* 'tak'). Obok innych właściwości różnicujących gwarę wierszyńską (gwara typu południowego) i gwarę aleksandrowską (gwara typu północnego) pewne germanizmy lokalne należą do cech dyferencyjalnych, które składają się na określony typ gwary (północny albo południowy).

Słowa kluczowe: gwara, germanizm, język polski

Abstract: *Lexical Germanisms in the two Polish Island Dialects in Siberia.* In Polish dialects two main layers of lexical Germanisms are singled out: all Polish character, that is the one peculiar to most of Polish dialects and literary language (*musieć*, *szyber*, *placek* and others) and local (typical of some varieties of the dialectal Polish language). The Germanisms reviewed in the article are represented in the two island Polish dialects in Siberia: in the dialect of the village of Vershina next to Irkutsk and the dialect of the villages of Aleksandrovka and Znamenka next to Abakan.

The local Germanisms in the dialect of the village of Vershina include such words as *bużk* «natural» and *fest* «strongly, fast, very». The number of the local Germanisms in the dialect of the villages of Aleksandrovka and Znamenka is much greater. They represent various parts of speech. They can be nouns (*gruska* «a granny», *gruzek* «a grandpa», *szurek* «a boy», *rebiska* «a grater», *rybaki* «pancakes of rubbed potatoes» and others), verbs (*rebować* «to rub»), predicative words (*brak* «need»), affirmative particle (*jo* «yes»). Alongside with other peculiarities making the two dialects different (the dialect of the southern type, that of the village of Vershina from the dialect of the northern type, that of the villages of Aleksandrovka and Znamenka) some local Germanisms also belong to differential features making a definite type of dialect (southern or northern).

Keywords: dialect, Germanism, the Polish language

Wśród germanizmów leksykalnych występujących w gwarach polskich, w tym w wyspowych gwarach syberyjskich, należy rozróżnić dwie podstawowe warstwy:

o charakterze ogólnopolskim, czyli właściwe większości gwar polskich (tzw. polidialektalne) i językowi literackiemu (np. *musieć*, *brytfanna*, *placek*, *szyber*. *żur* i in.), i o węższym zakresie występowania, charakterystyczne dla poszczególnych odmian polszczyzny gwarowej. Te pierwsze różnią się chronologią. Są wśród nich wyrazy ogólnosłowiańskie, w tym najdawniejsze o proveniencji gockiej (np. *chleb*), właściwe tylko językom zachodniosłowiańskim (np. *musieć*), przejęte przez Słowian zachodnich i od nich rozpowszechnione na Rusi (np. *żur* – por. Brückner 1970, 668) oraz występujące wyłącznie w języku polskim. Te drugie (lokalne) powstawały na skutek bezpośrednich kontaktów pewnych obszarów gwar polskich z żywołem niemieckim.

W przypadku dwóch polskich gwar wyspowych, o których będzie mowa w artykule (gwara wsi Wierszyna pod Irkuckiem oraz Aleksandrowka i Znamienka pod Abakaniem) chodzi o germanizmy zarówno pierwszego, jak i drugiego typu.

Obydwie polskie gwary wyspowe powstały w wyniku przesiedlenia się ludności polskiej na obszary Syberii na skutek reform Piotra Stołypina. Ten proces odbywał się ponad sto lat temu. Przodkowie dzisiejszych mieszkańców wsi Wierszyna pochodzili z terenów Zagłębia Dąbrowskiego (czyli obszarów gwar polskich z cechami właściwymi dla Polski południowej bądź południowo-zachodniej). Natomiast przodkowie użytkowników polskiej gwary Aleksandrowki i Znamienki – Mazurzy, w gwarze *Mazury* – reprezentują gwarę mazowiecką (ściślej mazurską, czyli pochodzącą z terytorium byłych Prus Wschodnich) ze wszystkimi cechami gwar Polski północnej.

Na temat gwary mieszkańców Wierszyny istnieje już dosyć obszerna literatura (por. Гольцекер 1989; 1991; Decyk 1995; 1997; Figura 2003; Ananiewa 2007; 2011; 2012 abc; 2013; Paško 2009, Ананьева 2011; 2013 ab; Пасько 2011, Głuszkowski 2011, Umińska 2013). O wiele skromniejsze są materiały o gwarze polskiej w okolicach Krasnojarska (Aleksandrowki i Znamienki) – są to przede wszystkim artykuły E. Stupińskiego (2008; 2009).

Liczba germanizmów lokalnych (czyli charakterystycznych nie dla całego terytorium Polski, a dla pewnych jej obszarów) jest większa w gwarze Aleksandrowki-Znamienki niż Wierszyny, zwłaszcza w porównaniu z pożyczkami z języka słowackiego bądź czeskiego występującymi u wierszynian (por. *modžyn* ‘modrzew’, *yohyn’e* ‘borówka’, *rusy* ‘prusaki’ i in.). Nieprzypadkowo Kazimierz Nitsch podkreślał, że „potężny jest wpływ niemiecki zwłaszcza na północy, w Prusiech Zachodnich i Wschodnich” (Nitsch 1958, 74).

W gwarze wierszyńskiej też występuje parę wyrazów o węższym zakresie użycia niż ogólnopolskie *szyber*, *placek*, *musieć* bądź *brytfanka*, np. wyraz *bujk* (z wąskim *u*, co jest związane z wąską wymową nosówek w tej gwarze) ‘nieślubne dziecko’. Aleksander Brückner wywodzi ten wyraz (co prawda pod znakiem zapytania) z germanizmu *bękart*. Pisze: „czy i *bąk* ‘o nieślubnym dziecku’ od *bękart*a poszło?” (Brückner 1970, 24). Wyraz *bękart* z kolei wywodzi z niem. *Bankhart*, *Bankart* od *Bank* ‘ławka’ ‘w przeciwieństwie do łoża małżeńskiego’ (Brückner 1970, 24), w którym nosówkę *ę* tłumaczy zwykłym zastępowaniem niemieckiego *an* przez *ę* (jak w *wandern* > *wędrować*). Kontekst, w którym zanotowałam wyraz *bąk* (*bujk*) w gwarze wierszyńskiej (*nalotaya se bujka*) może natomiast świadczyć i o pewnych skojarzeniach z nazwą owada.

W każdym razie wyraz *bąk* w znaczeniu ‘nieślubne dziecko’ znany jest gwarom polskiego południa (śląskim i małopolskim), np. śląskiej gwarze Schodni (Gołąb 1955)

i wszystkim trzem gwarom wsi małopolskich (Więciórka, pow. Myślenice – dalej W., podbąbigórska Sidzina, pow. Suchoć – dalej S. i nadwiślański Facimiech, pow. Kraków – dalej F.), których słownik porównawczy, jako pierwszy w dziejach dialektologii polskiej pełny słownik gwarowy, ułożył Marian Kucala: „*bąk* ‘nieślubne dziecko’, W.: *bok* i *skōtsi* ze *śf’ata pšiv’ezya teg^o bōka* ~ S.: *nāj’one*, *n’eślubne ž’ecko* ~ F.: *n’eślubne*” (Kucala 1957, 256).

Do germanizmów, które występują na południu Polski, należy także polisemantyczny wyraz *fes(t)*, notowany w Wierszynie w znaczeniu ‘mocno, bardzo, szybko’: *nie fes kol’unca* ‘nie bardzo kłująca’, *fes čša l’écéc* ‘szybko trzeba lecieć’. Marian Kucala notuje *fest* ‘mocno, mocny’ we wszystkich trzech wsiach małopolskich: „*tak fezd g^o čšašnij; e, z Ioška byu fest X^{op}: mušāy gyo fest sm^oolnōć, co še pševróciū* ~S. ~F.: *kfes se jes X^{op}, śylny*” (Kucala 1957, 47). Natomiast ogólnopolski germanizm *ślafrok* występuje w Wierszynie nie w znaczeniu ‘odzież do spania, podomka’, lecz w znaczeniu ‘suknia’.

Nie wyjaśnione dla mnie pozostaje pochodzenie wyrazu *bync / benc*, który oznacza w polskiej gwarze Wierszyny ‘potrawę z przetartych gotowanych ziemniaków, grochu i kapusty’. Składniki potrawy nawiązują do niemieckiej genezy tego dania. W słowniku warszawskim występuje gwarowa nazwa *bęcoły*, oznaczająca ‘kluski kartoflane’. Autorzy słownika ze znakiem zapytania podają fantastyczną etymologię: „Może od Bucefał?” (SW I,141).

Germanizmy lokalne w gwarze polskiej pod Krasnojarskiem należą do różnych części mowy i grup leksykalno-semantycznych. Są to:

– rzeczowniki, wśród których występują nazwy sprzętów domowych i mebli (*szrank* ‘szafa’ < niem. *Schrank* ‘szafa’, *rebiska* ‘tarka’ < niem. *Reibeisen* ‘tarka’, nazwa widelca wywodząca się z niem. *Gabel* ‘widelec’), nazwy dań (*rybaki* ‘naleśniki z tartych ziemniaków’ nawiązujące do niem. *reiben* ‘trzeć’), nazwy osób (*szurek* ‘chłopiec’ < niem. *Schurke* ‘łajdak, nicpoń, leń’, do tej grupy należą także nazwy krewnych – *gruska* ‘babcia’, *gruzek / grusek* ‘dziadek’);

– czasowniki (np. *rebować* ‘trzeć’ < niem. *reiben* ‘trzeć’);

– przymiotniki (np. pochodny od germanizmów *gruska* i *gruzek* przymiotnik z polskim przyrostkiem *gruskowy*: *po gruskovej l’in’ji*);

– środki kolokwialne: np. partykuła twierdząca *jo* ‘tak’ < niem. *ja*, wyraz predykacyjny *brak* ‘trzeba’ nawiązujący do niem. *brauchen* oraz st.-grn.-niem. i śrd.-niem. *Brauch* ‘wykorzystanie’ (od XVI w. ‘zwyczaj, przyzwyczajenie’).

Zarówno występujące w gwarze germanizmy ogólnopolskie, jak i lokalne podlegają prawom fonetycznym, morfonologicznym i morfologicznym obowiązującym w gwarze. Na przykład germanizmy ogólnopolskie *rychtować* (< niem. *richten*), *galareta* (< niem. *Gallerte*), *pieniądze*, *chleb* w gwarze wierszynian mają postacie *ryXtuwać* (z przyrostkiem *-uva*), *garalyta* (z typową dla tej gwary przestawką, por. także *rustelko* < *lusterko*, nazwisko *Rolek* < *Lorek*), *p’in’unže* (w związku z wąską wymową nosówek i przejściem *e* > *i* przed spółgłoską nosową N), *Xlyp* (w związku z *i / y* < **ē*). Wspólny obydwu analizowanym gwarom czasownik *musieć* ma różne w tych gwarach formy 2 os. l. mn. czasu teraźniejszego: w gwarze Aleksandrowki-Znamienki występuje forma *mušita* (z końcówką *-ta*), natomiast w gwarze wierszyńskiej występuje forma odpowiadająca formie języka literackiego *mušiće*.

Przytoczę parę przykładów dla germanizmów lokalnych. W celowniku liczby pojedynczej rzeczownika *šurek* występuje charakterystyczna dla gwary Aleksandrowki-Znamienki końcówka *-ožu* (*šurkožu*). Dla rzeczownika *rebiska* w miejscowniku i celowniku liczby pojedynczej mamy zgodną z ogólnopolską końcówkę *-e*, przed którą występuje zwykła wymiana $k > c$ (*na rebisce*). To wtopienie germanizmów w system deklinacyjny i słotwórczy gwary (por. możliwość występowania germanizmów jako podstaw słotwórczych w przypadkach *gruzek*, *gruska* → *gruskovy*, *rebować* → *rybak'i* oraz formę z typowym słowiańskim przyrostkiem *-k-*: *rebiska*) świadczy o dawnym funkcjonowaniu tych pożyczek w systemie gwarowym.

Lokalne germanizmy wraz z innymi cechami tworzą zespół właściwości różnicujących gwary Polski północnej i południowej. Typowe południowe cechy gwary wierszyńskiej to:

- występowanie *o* na miejscu $*\bar{a}$ oraz w wyniku analogii (*jo* ‘ja’, *cytom* ‘czytam’);
- brak wymiany $'o : 'e$ (*m'etla* ‘miotła’, *b'ere* ‘biorę’, *n'ese* ‘niosę’);
- mazurzenie, które zachowało się dla $c < \check{c}$;
- *y / i* na miejscu $*\bar{e}$;
- dźwięczny typ fonetyki międzywyrazowej, w tym formy *jezdem* ‘jestem’, *n'uzem* ‘niosłem’;
- pewne leksemy: np. *tatarka* ‘gryka’, *kaj* ‘gdzie’, *kiej* ‘kiedy’, *dziolcha* ‘dziewczyzna’, *gadżina* ‘bydło’ i in. (szczegółowiej Ananiewa 2012b, Ананьева 2013b).

Do cech typowo północnych (ściślej wschodniomazurskich) w gwarze Aleksandrowki-Znamienki należą:

- ostatnie stadium silnej (asynchronicznej) palatalizacji spółgłosek wargowych miękkich, czyli występowanie *pš*, *bž*, *vž*, *mn* na miejscu $*pj$, $*bj$, $*vj$, $*mj$ (*pšoke* ‘piekę’, *kobžeta* ‘kobieta’), a nawet zatrata spółgłoski wargowej (*žadro* ‘wiadro’, *ja pan'entam* ‘pamiętam’);
- zlanie się \check{a} i \bar{a} (*ja* ‘ja’, *cytam* ‘czytam’);
- mazurzenie dla wszystkich spółgłosek szeregu dźwięcznych szumiących;
- formy *jek* ‘jak’, *pomerl'i* ‘pomarli’ itp.;
- zlanie się w jednym dźwięku *i* i *y*;
- używanie liczebnika *dwa* dla wszystkich rodzajów (np. *dwa goš'iny*);
- końcówka celownika liczby pojedynczej rzeczowników rodzaju męskiego *-ožu* (< *-owiu*);
- pewne leksemy: np. *prosek* ‘zapraszający na wesele’, *kokos* ‘kogut’ i in.

Lokalne germanizmy (czyli występujące przeważnie na północy Polski albo głównie w Polsce południowej) też wchodzi w skład cech różnicujących gwarę wierszyńską i użytkowników gwary Aleksandrowki-Znamienki. Na przykład do takich germanizmów należą nazwy babci i dziadka *groska*, *grosek* / *gruska*, *grusek*, które są notowane na Mazowszu (por. APG 2, mapa 165: „Skupienia odrębności kulturowo-leksykalnych” z wyrazami *groska*, *grosek*). Znajdziemy je także np. w zapisach Huberta Górnwicza z Frejt (4 km na pn.-wsch. od Pasymia, dialekt środkowomazurski): *Mojá gróska nama dżecióm, zafse tak robžila* (Póln.-polskie teksty gwarowe 1955, 63).

Szeroko rozpowszechniona jest na obszarze gwar mazurskich, tak samo jak w innych gwarach Polski północnej, partykuła twierdząca *jo / ja* ‘tak’ (por. w zapisach

Haliny Turskiej dialektu nidzickiego, w tekście „Dożynki”: *tak'i żianek', jo, jo* – Półn.-polskie teksty gwarowe 1955, 57; w zapisach Witolda Doroszewskiego gwary pasymskiej, dialekt środkowomazurski: *Złote i pułzlotki, dziesięć trojakóś sie naz-iwało¹, pszed wojno francuskó, ja* – Półn.-polskie teksty gwarowe 1955, 60).

Dla gwary Aleksandrowki-Znamienki możliwe jest dalsze oddziaływanie na nią języka niemieckiego, ponieważ jego użytkownicy mieszkają tuż obok. Poświadcza to wypowiedź jednej informatorki: *duzo N'emcuf, i v Al'eksandrofce bil'i N'emcy*. Znane są też małżeństwa polsko-niemieckie. Użytkowniczki i użytkownicy gwary polskiej nierzadko mają nazwiska niemieckie (por. *Funk(owa), Sztermer*). I Polacy („Mazury”) i Niemcy przed II wojną światową byli luteranami, natomiast po wojnie zostali baptystami. Ustalenie istnienia lub braku wpływu języka niemieckiego na dzisiejszą polską gwarę Aleksandrowki-Znamienki wymaga szczegółowych badań.

Germanizmy gwarowe mogą być składnikiem par homonimicznych międzygwarowych (por. *jo* w gwarze wierszyńskiej będące zaimkiem osobowym ‘ja’, natomiast w gwarze Aleksandrowki-Znamienki – partykułą twierdzącą ‘tak’) oraz częścią składową opozycji homonimicznej między gwarą a językiem literackim (por. *brak* w języku literackim i *brak* ‘trzeba’ w gwarze Aleksandrowki).

Dalsze badania germanizmów lokalnych występujących w Aleksandrowce-Znamienice wymagają dokładnego ustalenia obszaru gwarowego Polski, na którym występują odpowiednie izoleksy pochodzenia niemieckiego. Wstępnie stwierdzamy, że pewne germanizmy lokalne obok innych właściwości gwarowych można traktować jako cechy typologiczne różnicujące gwary typu południowo-zachodniego i typu północnego bądź północno-wschodniego.

Literatura

- Ananiewa N. (2007), *O polskich gwarach Syberii: projekt badawczy*, [w:] Acta Baltico-Slavica XXXI, Tom dedykowany Pani Profesor Irydzie Grek-Pabisowej, Warszawa, s. 25–32.
- Ananiewa N. (2011), *Gwarowe postacie niektórych onimów w gwarach polskich (na przykładzie polszczyzny kresowej Dwińska i wsi okolicznych oraz polskiej gwary wyspowej na Syberii)*, [w:] *Z zagadnień językoznawstwa słowiańskiego. Tom dedykowany Profesorowi Stefanowi Warchołowi*, Rozprawy Sławistyczne, 23, Lublin, s. 21–26.
- Ananiewa N. (2012a), *Nomina personalia w polskiej gwarze wyspowej i na dawnych Kresach Wschodnich. Próba konfrontacji*, [w:] *Polskie dziedzictwo językowe na dawnych Kresach. Język polski dawnych Kresów Wschodnich*, t. 5, Warszawa, s. 29–37.
- Ananiewa N. (2012b), *Niektóre właściwości gwary wyspowej na Syberii*, Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, t. 58, Łódź, s. 5–13.
- Ananiewa N. (2012c), *Antroponimy w inskrypcjach nagrobnych nekropolii syberyjskiej wsi Wierszyna na tle antroponimikonu cmentarza na Podolu*, [w:] *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Robertowi Mrózkowi*, Katowice, s. 43–59.

¹ Kropka oznacza tu twardość spółgłoski przed *i*.

- Ananiewa N. (2013a), *Teksty Polaków pisane grażdanką w syberyjskiej wsi Wierszyna*, Acta Baltico-Slavica, Warszawa, s. 287–298.
- Ananiewa N. (2013b), *O niektórych mikrotoponimach w wyspowej gwarze na Syberii*, [w:] *Niejedno ma imię... Prace onomastyczne i dialektologiczne dedykowane Profesorowi Ewie Wolnicz-Pawłowskiej*, Prace Językoznawcze Instytutu Filologii Polskiej UKSW, t. 4, Warszawa, s. 35–37.
- Brückner A. (1970), *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa.
- Decyk W. (1995), *Próba opisu polskiej gwary we wsi Wierszyna*, „Poradnik Językowy”, z. 8, s. 20–30.
- Decyk W. (1997), *Uwagi o języku społeczności polskiej w Rosji*, [w:] *Język polski poza granicami kraju*, Opole, s. 109–123.
- Dejna K. (1998), *Atlas gwar polskich*, t. 1. *Małopolska*, Warszawa.
- Dejna K., Gala S., Zdaniukiewicz A., Czyżewski F. (2000), *Atlas gwar polskich*, t. 2. *Mazowsze*, Warszawa.
- Figura L. (2003), *Historia i terażniejszość polskiej syberyjskiej wsi*, [w:] *Wierszyna z bliska i z oddali. Obrazy polskiej wsi na Syberii*, Kraków, s. 71–132.
- Głuszkowski M. (2011), *Verzhina – a Polish village in Siberia, Factors influencing language maintenance under changing social, cultural, economic and political conditions*, „Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics”, ESUKA – JEFUL 2–1, s. 157–170.
- Gołąb P. (1955), *Gwara Schodni i okolicy*, Wrocław.
- Kucała M. (1957), *Porównawczy słownik trzech wsi małopolskich*, Wrocław.
- Nitsch K. (1958), *Dialekty języka polskiego*, [w:] K. Nitsch, *Wybór pism polonistycznych, Pisma dialektologiczne*, Wrocław – Kraków, s. 74.
- Paśko D. (2009), *O kalkach słowotwórczych w polszczyźnie mieszkańców Wierszyny na Syberii*, „Slavia Meridionalis”, 9, s. 21–28.
- Póln.-polskie teksty gwarowe**, *Północno-polskie teksty gwarowe od Kaszub po Mazury* (z mapką), red. K. Nitsch, Kraków, 1955.
- SW I, Karłowicz J., Kryński A., Niedźwiedzki W. (1900), *Słownik języka polskiego*, t. 1, A–G, Warszawa.
- Stupiński E. (2008), *Geneza polszczyzny w okolicy Krasnojarska*, [w:] *Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego*, t. LIII, Łódź, s. 207–217.
- Stupiński E. (2009), *Wpływy wschodniosłowiańskie na polszczyznę okolic Krasnojarska*, [w:] *Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego*, t. LIV, Łódź, s. 197–204.
- Umińska A. (2013), *Polskie cechy fonetyczne i leksykalne w gwarze wsi Wierszyna (Syberia Wschodnia)*, [w:] *Słowiańskie wyspy językowe i kulturowe*, Toruń, s. 27–42.
- Ананьева Н.Е. (2011), *Фрагмент диалектной морфологии польского говора дер. Вершина под Иркутском*, [w:] *Современная славистика и научное наследие С.Б. Бернштейна. Тезисы докладов международной научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения выдающегося отечественного слависта д.ф.н. проф. С.Б. Бернштейна. 15-17 марта 2011 г., г. Москва*, Москва, s. 47–48.
- Ананьева Н.Е. (2013a), *Морфология глагола в польском говоре деревни Вершина Боханского района Иркутской области*, [w:] *Исследования по славянской диалектологии 16. Грамматика славянских диалектов. Механизмы эволюции. Утраты и инновации. Историко-типологические явления*, Москва, s. 203–210.

-
- Ананьева Н.Е. (2013b), *Типология польских говоров Сибири и результаты их контактов с русским идиомом*, [w:] *Славянское языкознание. XV Международный съезд славистов Минск, 2013 г. Доклады российской делегации*, Москва, s. 467–478.
- Гольцекер Ю.П. (1989), *Из наблюдений над особенностями польского говора села Вершина в Сибири*, [w:] *Interferencje językowe na różnych obszarach Słowiańszczyzny*, *Rozprawy Slawistyczne*, 4, Lublin, s. 133–147.
- Гольцекер Ю.П. (1991), *Тексты из села Вершина (Иркутская область)*, [w:] *Studia nad polszczyzną kresową*, t. VI, Wrocław, s. 209–212.
- Пасько Д. (2011), *Польский островной диалект жителей дер. Вершина в Сибири*, [w:] *Русско-польские языковые, литературные и культурные контакты*, Москва, s. 72–80.

